

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm
ju.ema@regeringskansliet.se
Ju2017/10042/EMA

Svenska Röda Korsets yttrande över betänkandet *Klarlagd identitet (SOU 2017:93)*

Svenska Röda Korset vill med anledning av våra erfarenheter från verksamheter inom migrationsområdet framföra följande synpunkter avseende utredningens förslag om inre utlänningskontroll och återvändande.

Svenska Röda Korset har stor kunskap när det gäller arbete med människor på flykt – lokalt, nationellt och globalt. Vi har under många år arbetat med bland annat råd och stöd till asylsökande och driver behandlingscenter där vi ger vård och behandling till personer som lider av trauman från krig, tortyr eller svåra flyktupplevelser. Vi besöker även Migrationsverkets förvar. I dessa verksamheter såväl som i våra lokala aktiviteter möter vi ofta personer med utvisningsbeslut. Sedan 2003 har Svenska Röda Korset utvecklat rådgivning och stöd för att underlätta återvändande i samarbete med nationella rödakors- och rödahalvmåneföreningar i olika ursprungsländer.

Sammanfattning av Svenska Röda Korsets synpunkter

- Mot bakgrund av brister i utredningens underlag och analyser anser Svenska Röda Korset att utredningens förslag om inre utlänningskontroll och återvändande inte kan läggas till grund för fortsatt lagstiftningsarbete. Vi avstyrker därför förslagen.
- Det saknas underlag i utredningen som visar att förslagen leder till ett effektivare återvändandearbete och ett ökat återvändande. Svenska Röda Korset menar att det även krävs en mer grundlig analys av konsekvenserna för de personer som berörs av förslagen och som ofta lever i stor utsatthet. Vi vill också understryka vikten av en noggrann analys kring tillämpningen av proportionalitetsprincipen.
- Svenska Röda Korset vill framhålla att i enlighet med EU:s återvändandedirektiv ska frivilligt återvändande prioriteras och tvångsåtgärder endast användas som en sista utväg. I direktivet betonas även vikten av ett hållbart återvändande och att medlemsstaterna bör tillhandahålla ökat stöd och rådgivning i samband med återvändande.

- Svenska Röda Korset anser att myndigheternas återvändandearbete bör vidareutvecklas för att underlätta för personer som ska återvända efter avslag på asylansökan och säkerställa att återvändandet är hållbart och sker under humana och värdiga former. Vi lämnar därför rekommendationer om hur återvändandearbetet kan förbättras.

Förslaget i korthet

I betänkandet föreslås att det införs en möjlighet för polisen att fotografera personer och ta fingeravtryck i samband med inre utlänningskontroll. Det föreslås också att personer får medtas av polisen för fotografering, fingeravtrycksupptagning och utredning. Vidare föreslås att polisen ska få genomföra kroppsvisitation och undersöka bagage, handresgods, handväskor och andra tillhörigheter för att eftersöka pass och andra id-handlingar. Polisen ska även få omhändertaga pass och andra id-handlingar. Syftet med förslagen uppges vara att myndigheternas arbete med återvändande ska bli effektivare.

Svenska Röda Korsets synpunkter

Utredningens förslag innebär att polisen ges utökade möjligheter att använda tvångsåtgärder i samband med inre utlänningskontroll och medför inskränkningar i grundläggande fri- och rättigheter. Samtidigt saknas underlag i utredningen som visar att förslagen leder till ett effektivare återvändandearbete och ett ökat återvändande. Svenska Röda Korset menar att det även krävs en mer grundlig analys av konsekvenserna för de personer som berörs av förslagen och som ofta lever i stor utsatthet¹. Barns situation och förslaget att fingeravtryck ska få tas på barn från sex års ålder måste analyseras ytterligare utifrån ett barnskyddsperspektiv.

Förslagen i betänkandet innefattar flera åtgärder som innebär inskränkningar i enskildas rörelsefrihet och personliga integritet, till exempel att personer får medtas av polisen för fotografering, fingeravtrycksupptagning och utredning, och att polisen ska få genomföra kroppsvisitation. Svenska Röda Korset vill i detta sammanhang understryka vikten av en noggrann analys kring tillämpningen av proportionalitetsprincipen. Vi har tidigare påtalat brister rörande principens tillämpning², vilket vid kontroll- eller tvångsåtgärder kan

¹ Se t.ex. *Lägesrapport: Konsekvenser av ändringen i lagen om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA)*: <https://www.redcross.se/press-och-opinion/rapporter/andring-av-lagen-om-mottagande-av-asylsokande>

² Se *Förvar under lupp - en studie av rätts säkerheten för asylsökande i förvar*: <http://www.mynewsdesk.com/se/rodakorset/documents/foervar-under-lupp-en-studie-av-raettssaekerheten-foer-asylsoekande-i-foervar-20129>

leda till godtyckliga tvångsåtgärder som inte står i rimlig proportion till syftet med åtgärderna. Det är därför av stor vikt att beakta det intrång och de konsekvenser som föreslagna tvångsåtgärder innebär för den enskilde.

Det finns även risk för att oron och otryggheten ökar bland personer med utländsk bakgrund som vi möter i våra verksamheter, oberoende av deras rättsliga status, vilket kan påverka deras benägenhet att söka stöd och hjälp och medföra negativa humanitära konsekvenser. Detta gäller särskilt personer som utsatts för tortyr och våld av polis och militär i hemlandet och som därför kan känna fruktan inför kontakt med myndighetspersoner.

Mot bakgrund av vad som anförts ovan anser Svenska Röda Korset att utredningens förslag om inre utlänningskontroll och återvändande inte kan läggas till grund för fortsatt lagstiftningsarbete. Vi avstyrker därför förslagen.³

Enligt EU:s återvändandedirektiv ska frivilligt återvändande prioriteras och tvångsåtgärder endast användas som en sista utväg. I direktivet betonas även vikten av ett hållbart återvändande. Vidare uppmanas medlemsstaterna att tillhandahålla ökat stöd och rådgivning i samband med återvändande. Vi menar att dessa riktmärken bör vara utgångspunkt för myndigheternas återvändandearbete.

Med utgångspunkt i vårt humanitära uppdrag erbjuder Svenska Röda Korset rådgivning och stöd för att minska utsattheten hos personer som ska återvända efter avslag på asylansökan och för att bidra till ett humant, värdigt och hållbart återvändande. I rapporten *Avslag på asylansökan – Återvändande*⁴ ger vi ett antal rekommendationer till Migrationsverket och polisen om hur myndigheternas återvändandearbete kan förbättras:

- Utveckla dialogen och utöka antalet samtalstillfällen med den enskilde inför utresan i syfte att säkerställa att personen som ska återvända har förstått innebörden av myndigheternas beslut, känner till sina rättigheter och är tillräckligt förberedd.
- Säkerställ att individens behov ställs i centrum vid planering och förberedelse inför återvändandet med hänsyn till försörjning,

³ Se även Svenska Röda Korsets yttrande över *Tydligare befogenheter för Polismyndigheten när beslut om avvisning eller utvisning verkställs*:

<https://www.redcross.se/press-och-opinion/Remissvar/tydligare-befogenheter-for-polismyndigheten-nar-beslut-om-avvisning-eller-utvisning-verkstalls/>

⁴ *Avslag på asylansökan – Återvändande*: <https://www.redcross.se/press-och-opinion/rapporter/avslag-pa-asylansokan---atervandande/>

möjligheter till stöd och boende i hemlandet och eventuell särskild utsatthet.

- Förbättra rutinerna för bokningar av resor – detta är särskilt viktigt avseende särskilt utsatta personer – och undvik att personer anländer på natten och utan möjlighet att ta sig vidare från flygplatsen.
- Utöka möjligheterna till förlängning av tidsfrist innan utresan och tydliggör reglerna för vad som utgör skäl för förlängning.
- Verka för att införa återetableringsstöd för återvändande till fler länder, särskilt där små möjligheter till försörjning finns.
- Etablera rutiner för regelbundna möten med Svenska Röda Korset och andra aktörer inom området för erfarenhets- och informationsutbyten.
- Säkerställ att information om Svenska Röda Korsets och andra aktörers verksamhet för att underlätta återvändande kommer till målgruppens kännedom i god tid.

Ytterligare rekommendationer ges i rapporten *Genusperspektiv – i asylprocessen och vid återvändandet*⁵, som understryker vikten av att ansvariga myndigheter inkluderar ett genusperspektiv i återvändandearbetet och bland annat uppmärksammar behovet av landinformation som rör kvinnors situation. Det är även angeläget att personal som arbetar med återvändandefrågor får relevant utbildning i trauma, tortyr och bemötande för att främja ett individanpassat bemötande och bättre stöd till personer som har varit med om svåra och traumatiska händelser.

Enligt Svenska Röda Korsets erfarenhet medför ett förbättrat stöd med större hänsynstagande till individuella behov och förutsättningar att återvändandet underlättas och att möjligheterna till ett hållbart återvändande ökar.

SVENSKA RÖDA KORSET

Anna Ernestam
Tf. Generalsekreterare

⁵ *Genusperspektiv - i asylprocessen och vid återvändande*: <https://www.redcross.se/press-och-opinion/rapporter/genusperspektiv---i-asylprocessen-och-vid-atervandande/>